

Suomen siirtolapuutarhaliiton
ympäristöverkoston tapaaminen
29.1.2024:

Vieraslajit luonnossa ja
puutarhassa

Markus Seppälä

Vieraslajiasiantuntija, (FM, biol.)

markusjseppala@gmail.com

p. 044 3069 546

Esityksen sisältö

- Vieraslajit ja niiden merkitys luonnolle ja ihmisille
- EU:n ja Suomen vieraslajiluettelon lajit
- Vieraslajilainsäädäntö ja sen vaikutukset
- Vieraslajien leviämismenetelmät ja -tavat
- Vieraslajien hallinta – ennaltaehkäisy ja torjunta
- Hyödyllisiä lisätiedon lähteitä

Mikä on vieraslaji?

Vieraslaji on eliölaji (kasvi-, eläin-, sieni- tai mikrobilaji,) jonka *ihminen on tarkoituksella tai vahingossa kuljettanut* sen luontaiselta levinneisyysalueelta sellaiselle uudelle alueelle, jossa sitä ei ole aikaisemmin esiintynyt.

Ihmisen myötävaikutus vieraslajin leviämisessä on olennainen, sillä ihminen auttaa vieraslajin sellaisen *leviämisesteen* – kuten valtameren tai vuoriston – yli, jota laji ei (hyvin todennäköisesti) pystyisi omin keinoin ylittämään.

Leviämiseste = lajille epäsuotuisa alue, joka erottaa kahta lajille sopivaa elinaluetta.

Mikä on vieraslajin ja tulokaslajin ero?

Toisin kuin vieraslaji, tulokaslaji laajentaa omaa luontaista leviämisaluettaan uudelle maantieteelliselle tai uuden valtion alueelle ilman ihmisen myötävaikutusta.

Tulokaslajeiksi luokiteltavia lajeja siirtyy tällä hetkellä pohjoiseen ja Suomeen ilmaston lämpenemisen seurauksena. Ilmaston lämmitessä myös Suomen luontoon kuuluvien lajien leviämisalueen rajat siirtyvät pohjoisemmaksi.

Tulokaslajeina Suomeen tulevia lajeja ei koske EU:n tai Suomen vieraslajilainsäädäntö.

Esimerkkejä Suomeen omin voimin levinneistä tulokaslajeista:

rusakko, neitoperhonen, kultasakaali, merimetso ja villisika

Vieraslaji ja haitallinen vieraslaji?

- Kaikki vieraslajit eivät ole haitallisia vieraslajeja. Monista vieraslajeista on myös hyötyä, kuten ruoaksi viljeltävistä kasvilajeista. Joissain tapauksissa haitalliseksi luokitelluista vieraslajeista voi olla yhdelle tai useammalle alueen alkuperäiselle lajille myös hyötyä, kuten ravintoa tai suojaa saalistajilta.
- Tavallisesti tietyn alueen vieraslajeista vain pienen osan (vain 5–20 %) todetaan aiheuttavan haittaa joko luonnolle tai ihmisten taloudelle tai terveydelle.
- Suomessa ja Suomen lainsäädännössä haitallisella vieraslajilla tarkoitetaan vieraslajia, jonka on todettu uhkaavan luonnon monimuotoisuutta tai siihen liittyviä ekosysteemipalveluita.

Haitalliseksi säädetty vieraslaji (EU ja Suomi)

Osa haittaa aiheuttavista vieraslajeista aiheuttaa niin merkittäviä vahinkoja, että se vaatii lainsäädännön tukemia torjunta- tai muita toimia joko Suomessa valtakunnallisesti tai koko EU-alueella.

Koko EU:n aluetta koskevat vieraslajit on koottu EU:n vieraslajiluetteloon ja Suomen vieraslajiasetuksella säädettyt vieraslajit kansalliseen vieraslajiluetteloon. Luetteloita päivitetään tarpeen mukaan ja tutkimustiedon lisääntyessä.

Suomessa kummankin listan lajeja koskevat samat lakisääteiset velvoitteet tai rajoitteet.

Tärkeää muistaa:

mitään vieraslajia ei saa päästää leviämään ympäristöön (Vieraslajilaki 3§)

Mitä haitalliset vieraslajit ovat ja mitä haittaa niistä on?

- Kasvi- ja eläinlajeja, myös eläin- ja kasvitauteja ja loisia
- 2023 IPBESin raportin mukaan vieraslajit ovat olleet merkittävä syy n. 60 % sukupuutoista maailman lajeilla sekä pääasiallinen syy yli 1200 paikalliseen sukupuuttoon. [Linkki Suomen luontopaneelin mietintöön IPBESin vieraslajiraportista.](#)
- Todellinen uhka ja merkittävin syy maailman luonnon monimuotoisuudelle häviämiselle elinympäristöjen häviämisen ja pirstoutumisen jälkeen.
- Alkuperäisen lajiston ja elinympäristöjen lisäksi ne aiheuttavat merkittävää haittaa terveydelle, tuhoja infrastruktuurille sekä valtavia taloudellisia tappioita.

Vieraslajien menestyksen salaisuus

- Haitalliset lajit ovat **yleensä tehokkaita lisääntymään** sekä **sietävät monenlaisia elinolosuhteita**
- Vieraslajin riesana **ei usein ole uudella alueella petoja, loisia tai kilpailijoita**
- Vieraslaji saattaa olla peräisin **ilmasto-oloiltaan samankaltaiselta alueelta**
- Vieraslaji voi **löytää elin- tai kasvupaikan tai ravinnonlähteen**, jota alueen alkuperäiset lajit eivät käytä
- **Ihmiset saattavat suosia vieraslajia** (esim. koriste- ja viljelykasvit, istutettavat kala- ja riistalajit)

Haitallisten vieraslajien haitat

EKOLOGINEN HAITTA

- Vieraslajit kilpailevat elintilasta vedestä, auringonvalosta tai ravinnosta alkuperäislajiston kanssa.
- Vieraslajit voivat muuttaa elinympäristönsä tilaa ja toimivuutta epäedullisemmaksi alkuperäislajeille (komealupiini)
- Vieraslajit voivat toimia tautien ja loisien kantajana (supikoira ja rabies-virus).
- Vieraslajit voivat risteytymällä heikentää lähisukuisten alkuperäisten lajien perimää (keltamatara vs. paimenmatara).

Kurturuusupensaam valtaamaa luonnonhiekkarantaa.
Jonas Börje Lundin CC BY SA 3.0

Haitallisten vieraslajien haitat

TERVEYDELLINEN HAITTA

- Jättiputkilajien kasvineste voi aiheuttaa merkittäviä ihovaurioita.
- Marunatuoksukki (pujonkaltainen, mutta pujoa vahvemmin allergisoiva laji).

SOSIAALINEN & KULTTUURINEN HAITTA

- Vieraskasvilajin kasvusto voi haitata tai jopa estää virkistysalueen käyttöä.

Haitallisten vieraslajien haitat

TALOUDELLINEN HAITTA

Vieraslajit aiheuttavat monenlaisia kustannuksia, mm:

- Maa- ja metsätaloudessa rikkakasvien ja tuhoeläinten myrkytyksestä, satotappioista sekä kasvien ja eläinten kuntotarkastuskäynneistä
- Lajien seuranta, kartoitus- ja torjuntakustannukset, myös kunnissa
- Kiinteistöjen arvon aleneminen
- Vuosittain vieraslajien arvioidaan (IPBES 2023) aiheuttavan maailmalla vähintään 400 miljardin euron kustannukset, jotka ovat nelinkertaistuneet joka vuosikymmen 1970-luvulta lähtien.

Kuva: Public Domain

EU:n ja Suomen vieraslajiluetteloitten lajit

EU:n vieraslajiluettelon lajit (syksy 2023 lähtien)

KASVIT (41 lajia)

Afrikanvesihätä
Arabiansulkahirssi
Armenianjättiputki
Brasilianvesiasteri
Haisujumaltenpuu
Ilmapalloköynnös
Isoärviä
Japaninhumala
Japaninkelasköynnös
Jättipalsami
Jättiputkiryhmä
Kampakiipijäsaniainen
Kampaärviä
Kapinnyppyheinä
Kaukasianjättiputki
Karheaviuhkalehti
Kellusvesihasintti
Keltamajavankaali
Kiehkuravesirutto
Kiinanpensasapila
Kiinantalipuu
Lauttarusolehti
Loikorusolehti
Meksikonmeskite
Mesisilkkiyrtti

Oranssivarrasheinä
Peittolapaheinä
Persianjättiputki
Piinahelmikki
Pilvisutilatva
Pistia
Poimukellussaniainen
Purppurakudzu
Raastotatar
Rusopampaheinä
Seljaröyhytatar
Silkkisailikki
Siniakaasia
Sumamammakonputki
Vesikajalehti
Värigunnera

LINNUT (6 lajia)

Afrikanhanhi
Intianvaris
Kuparisorsa
Pihamaina
Punaperäbulbuli
Pyhäiibis

NISÄKKÄÄT JA MUUT (19 lajia)

Aasianherhiläinen
Aksiskauris
Harmaaorava
Iso-orava
Kiinanmuntjakki
Koati
Kuningaskäärme
Mustatulimuurahainen
Nutria
Oliiviselkäorava
Pesukarhu
Piisami
Pikkumungo
Pikkutulimuurahainen
Punatulimuurahainen
Siperianmaaorava
Supikoira
Suurpätulimuurahainen
Thaimaanorava

MERILAJIT (7 lajia)

Amerikanbassi
Japaninruskopoula
Juovakorallimonni
Mustapiikkimonni
Rohmutokko
Siniraitakilli
Villasaksirapu

SISÄVEDET (16 lajia)

Afrikankynsisammakko
Amerikankääpiörapu
Amerikanruosterapu
Aurinkoahven
Härkäsammakko
Idänkäärmeenpää
Kultasimpukka
Marmorimoskiittokala
Marmorirapu
Moskiittokala
Punakorvakilpikonna
Punarapu
Rohmutokko
Ryhmysaksirapu
Sahasbora
Täplärapu

Vihreällä merkityt lajit ovat vakiintuneet Suomeen tai niistä on tehty havaintoja.

Suomen vieraslajiluettelon lajit (syksy 2023 lähtien)

KASVIT (15 lajia)

Alaskanlupiini
Hamppuvillakko
Isopiisku
Japanintatar
Kanadanpiisku
Kanadanvesirutto
Komealupiini
Korkeapiisku
Kurturuusu
Lännenpalsami
Sahalinintatar
Tarhatatar
Valkopajuangervo
Viitapihlaja-angervo
Vuorivaahtera

MAALLA ELÄVÄT ELÄINLAJIT (8 lajia, 3 lajiryhmää)

Espanjansiruetana
Hietasisilisko
Kiljuhanhirsteelmä
Koirasusi
Kylänäätä
Maaoravat
Minkki
Mustapäätana
Soopeli
Vieraat lepakot*
Vieraat petonisäkkäät*

LINTULAJIT (4 lajiryhmää)

Vieraat jalohaukkalinnut*
Vieraat päiväpetolinnut*
Vieraat pöllölinnut*
Vieraat varislajit*

SISÄVEDET (8 lajia, 1 lajiryhmä)

Alppivesilisko
Euroopanlehtisammakko
Hyppysammakko
Leopardisammakko
Mölysammakko
Pikkuvihersammakko
Ruokasammakko
Vihersammakot*
Vuoristokellosammakko

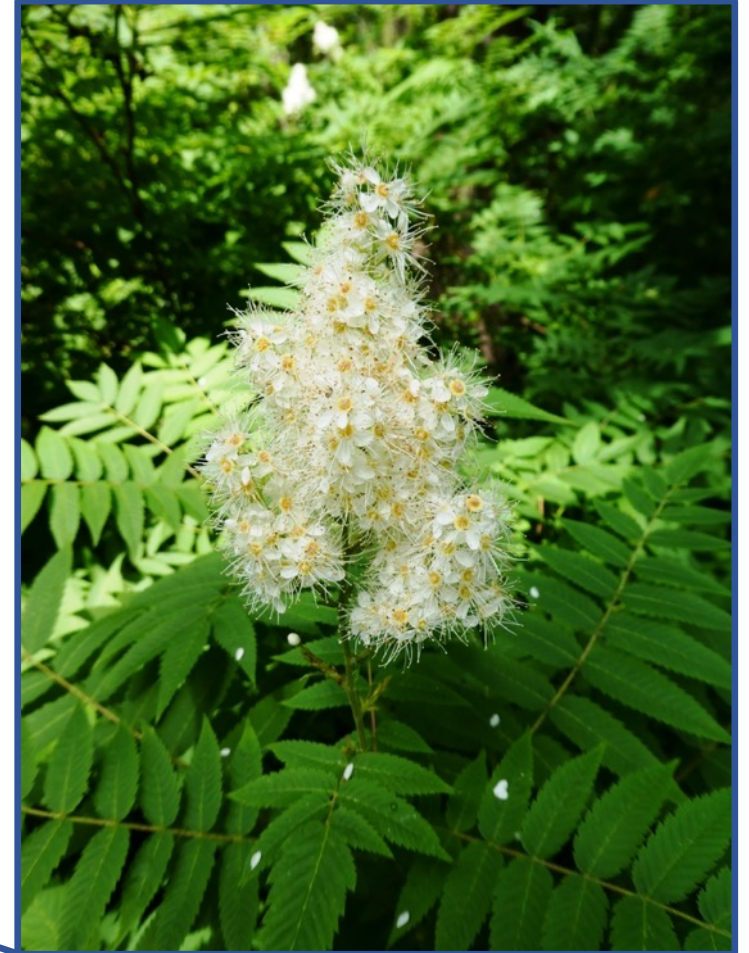
* = Suomelle uudet vieraslajit

Uudet tulokkaat Suomen vieraslajiluetteloon (elokuu 2023)

Isopiisku
Kanadanpiisku
Korkeapiisku
Mustapäätana
Valkopajuangervo
Viitapihlaja-angervo
Vuorivaahtera

Jonas Roth CC BY SA 4.0

Ludvik Polak CC BY SA 4.0

Miten uusi vieraslaji lisätään vieraslajiluetteloihin?

EU:n vieraslajiluettelo

EU:n komissio tai jäsenmaat voivat tehdä ehdotuksia lisättävistä vieraslajeista, joiden osalta on tehty riskinarviointi. Riskinarvioinnissa käsitellään lajin esittelyn lisäksi muun muassa lajin leviämistavat ja -väylät, leviämisriskin toteutumisen todennäköisyys sekä todennäköiset haitalliset vaikutukset.

Arvioidut lajit käsitellään asiantuntijakokouksissa, joissa hyväksytyt ehdotukset etenevät komission käsittelyyn, avoimelle kuulemiskierrokselle ja lopulta viralliseksi päätökseksi.

Miten uusi vieraslaji lisätään vieraslajiluetteloihin?

Suomen kansallinen vieraslajiluettelo

Maa- ja metsätalousministeriön (MMM) alaiset vieraslajiasiantuntijaryhmät tekevät ja keräävät ehdotuksia lisättävistä vieraslajeista niistä havaittujen haittojen sekä tutkimustiedon perusteella. Lajiehdotukset käyvät läpi arviointimenettelyn, jossa käydään läpi lajin biologian ja ekologian lisäksi myös todetut tai todennäköiset haitat.

Arvioinnin jälkeen lajeista käydään laajempaa keskustelua eri viranomaistahojen ja järjestöjen kesken. Sen jälkeen tulee avoin kuulemiskierros, jonka aikana voi jättää mielipiteensä sekä puoltaa tai vastustaa lajin lisäämistä.

Kuulemiskierroksen jälkeen MMM valmistelee käsitellyn lajilistan eduskunnassa hyväksyttäväksi hallituksen esitykseksi vieraslajiasetuksen päivittämisestä.

Vieraslajilainsäädäntö ja sen vaikutukset

EU:n vieraslajiasetus ennaltaehkäisee ja hillitsee vieraslajien leviämistä

- EU:n vieraslajiasetuksessa (1143/2014) säädetään toimenpiteistä, joiden tavoitteena on estää haitallisten vieraslajien tahallinen tuonti EU:n alueelle ja pysäyttää alueella jo olevien vieraslajien leviämistä.
- Lainsäädäntöä sovelletaan EU:n vieraslajiluetteloon lisättyihin lajeihin, joiden on todettu riskinarvioinnin mukaan todennäköisesti aiheuttavan merkittävää ekologista ja muuta haittaa.
- Euroopan parlamentin ja neuvoston hyväksymä asetus tuli voimaan 1.1.2015, ja ensimmäinen vieraslajiluettelo (37 lajia) tuli voimaan 3.8.2016).
- Luettelo on täydennetty vuosina 2017, 2019 sekä 2022 ja siinä on tällä hetkellä 88 vieraslajia.

Suomen vieraslajilaki kuuluu EU:n vieraslajiasetuksen toimeenpanoon

- 1.1.2016 voimaan astuneessa *Vieraslajilaissa** säädetään, miten jäsenmaita sitovaa EU:n vieraslajiasetusta toimeenpannaan Suomessa.
- Lisäksi vieraslajilaissa säädetään Suomelle kansallisesti merkittävistä vieraslajeista, jotka eivät kuulu EU:n vieraslajiluetteloon.
- Suomen kansallisesta vieraslajiluettelosta ja sen päivittämisestä säädetään valtioneuvoston asetuksella.
 - Kansallista vieraslajiluetteloa on täydennetty kerran 1.6.2019 vieraslajiasetuksen uudistuksen yhteydessä. Edellinen luettelon täydennys tuli voimaan elokuussa 2023, minkä yhteydessä lisättiin maanomistajan velvollisuus hävittää jatkossa myös nilviäisvieraslajeja, kuten espanjansiruetana, omalta kiinteistöltään.

* (1709/2015) Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta

Mihin vieraslajilaki vaikuttaa käytännössä?

Maanomistajat

3 §: EU:n tai Suomen vieraslajiluettelon lajeja ei saa kasvattaa tai päästää ympäristöön (hallinnoidun kiinteistön tai alueen rajojen ulkopuolelle). Myöskään luettelon ulkopuolisia vieraslajeja ei saa päästää ympäristöön.

4 §: Maanomistajan on huolehdittava **kohtuullisista*** toimenpiteistä EU- tai kansallisen luettelon lajin hävittämiseksi tai leviämisen rajoittamiseksi kiinteistöltään. Huolehtimisvelvollisuus ei koske lintu- tai nisäkäslajeja.

Toimijat (yritykset/ammattinharjoittajat)

2.2 §: Luetteloiden lajeja ei saa kasvattaa, varastoida, saattaa markkinoille, kuljettaa, välittää, myydä tai muuten luovuttaa toiselle

5 §: Toimijan huolehtimisvelvollisuuden mukaan toimijan on huolehdittava siitä, ettei vieraslajiluetteloihin kuuluvia lajeja ole mukana myydyssä, välitetyssä etc. tuotteessa, eivätkä ne voi levitä toimijan hallinnassa olevan alueen ulkopuolelle. Huolehtimisvelvollisuus ei kuitenkaan koske tavaran tai aineiston varastointia tai kuljettamista toisen lukuun.

* = Alueellinen ELY-keskus tulkitsee ja arvioi toimenpiteiden kohtuullisuutta, ottaen huomioon torjuntatavat ja niiden kustannukset sekä toimenpiteiden hyötyä suhteessa kustannuksiin.

Vieraslajilajien leviämisväylät ja -tavat

Vieraslaji matkalla

Vieraslajin “matka” haitalliseksi vieraslajiksi

Vieraslaji saapuu uudelle alueelle

Vieraslaji selviää hengissä

Vieraslaji tuhoutuu

Vieraslaji vakiintuu uudelle alueelle

= Onnistuu muodostamaan lisääntymiskykyisen, pysyvän kannan

Vieraslaji leviää uusille alueille

Vieraslaji kilpailee menestyksekkäästi alkuperäislajien kanssa, ihminen suosii ja levittää vieraslajia, myös leviäminen “sattuman kaupalla”.

Vieraslaji aiheuttaa haittaa

Ekologinen haitta

Terveydellinen haitta

Taloudellinen haitta

Sosiaal./kultt. haitta

Miten vieraslajit leviävät tänne päästyään?

1. Ihminen levittää vieraslajeja tarkoituksella

2015 tehdyn selvityksen* mukaan koti- ja ammattipuutarhanhoito ovat merkittävien vieraslajien (1763/4976 arvioiduista vieraslajeista) leviämisyhteyksiä luontoon Pohjoismaissa. Suomessa merkittävimpiä leviämisyhteyksiä ovat puutarhajätteen luvaton vieminen luontoon.

Haitallisia vieraskasvilajeja, joita on Suomessa istutettu tarkoituksella

Kansallinen luettelo: hamppuvillakko, komealupiini, kurturuusu, japanintatar, sahalintatar, kanadanpiisku, viitapihlaja-angervo

EU-luettelo: jättipalsami, jättiputkilajit, keltamajavankaali

Suomen vieraslajistrategian (2012) lista: terttuselja, isotuomipihlaja, tarhaomenapuu, karhunköynnökset, etelän- ja japaninruttojuuri, P.-Am. piiskulajit, pajuasteri

* Invasive Alien Species: Pathway Analysis and Horizon Scanning for Countries in Northern Europe. Pohjoismaiden ministerineuvosto 2015

Miten vieraslajit leviävät tänne päästyään?

2. Ihminen levittää vieraslajeja vahingossa

Maastotöissä käytettävän kaluston mukana

Vieraslajien siemenpankkia, kasvinosia, munia tai toukkia voi kulkeutua työkoneiden renkaisiin/teloihin tai muuhun kalustoon kiinnittyneenä pintamaan mukana työkohteelta toiselle, mikäli niitä ei puhdisteta kohteiden välillä.

Ajoneuvojen mukana ja ihmisiin kiinnittyneinä

Vieraslajien siemeniä, munia, toukkia tai muita *leviäimiä* siirtyy pintamaan mukana autojen renkaissa ja kurakaarissa, veneiden pohjissa ja venetrailereissa, verkoissa, rysissä ja muissa kalastusvälineissä. Samoin ihmiset voivat kuljettaa siemeniä kiinnittyneinä kenkien pohjiin tai jopa vaatteiden poimuihin.

Kasvualustojen ja pintamaa-ainesten siirtely

Vieraslajeja kulkeutuu ihmisten siirtämien kasvualustojen ja muiden maa-ainesten mukana (siemenet, juurakonkappaleet, munat ja toukat).

Miten vieraslajit leviävät tänne päästyään?

3. Vieraslajit leviävät omin voimin (siementuotto ja kasvullinen leviäminen)

- **Ainoastaan siemenestä lisääntyviä vieraskasvilajeja:** jättipalsami, rikkapalsami, lännenpalsami, jättiputket, komealupiini, alaskanlupiini, pajuasteri
- **Ainoastaan kasvullisesti leviäviä vieraskasveja:** etelän- ja japaninruttojuuri, japanin-*, sahalinin-* ja tarhatatar*, kanadanvesirutto ja kiehkuravesirutto
- **Sekä siemenistä että kasvullisesti leviäviä vieraskasveja:** kanadanpiisku, isopiisku, korkeapiisku, viitapihlaja-angervo, keltamajavankaali, pajuasteri

Vieraslajien leviämistä auttaa luonto sekä luonnolliset ja ihmisen tekemät väylät

- Vieraslajit hyödyntävät tehokkaasti ihmisen rakentamia vesi-, tie- ja rautatieväyliä, mutta leviävät myös luonnollisten leviämistapojen, kuten virtaavan veden, tuulen tai eläinten mukana. Vieraskasvilajien on todettu leviävän myös kaupunkien hulevesiverkostossa.

* = Suomeen ja Eurooppaan tuotu lajista lähinnä emiyksilöitä.

Vieraslajien hallinta – ennaltaehkäisy ja torjunta

Keinoja ennaltaehkäistä vieraslajien leviämistä

- Kun ostat multaa tai kasvualustaa, tarkista myyjältä ettei aineksen ottopaikalla kasva vieraskasvi- tai eläinlajeja.
- Vältä istuttamasta mitään vieraslajia, jos mahdollista, ja suosi niiden sijasta alueelle/maalle alkuperäistä kasvilajistoa ja turvalliseksi tiedettyjä lajikkeita.
 - Kiinnitä huomiota käyttämiesi vieraslajien lisääntymistapaan (siemenestä vai kasvullisesti) ja lisääntymispotentiaaliin. Pystyisikö laji leviämään tehokkaasti luonnossa karkulaisena?
- Tarkista maahantuodut istutustaimet vieraslajien varalta ja puhdista tarvittaessa mullasta ennen istuttamista, näin vältetään siementen ja munien levittämistä. Jos mahdollista, pidä maahantuotua erää ”karanteenissa” erillään muista kasveista ja tarkkaile mahdollisten vieraslajien varalta.
- Jos teet maastotöitä kohteessa jossa kasvaa vieraskasvilajeja, varmista että käyttämäsi kalusto ja jalkineet on puhdistettu ennen siirtymistä seuraavaan kohteeseen.
- Puhdista vene, venetraileri ja kalastusvälineet niihin tarttuneesta orgaanisesta materiaalista ennen kuin siirrät niitä toiseen vesistöön.

Keinoja ennaltaehkäistä vieraslajien haittoja puutarhassa

- Jos asuinalueellasi on havaittu espanjansiruetanoita, poista tontilta maassa olevat laudat, lehtikasat tai muut varjoiset ja kosteana pysyvät paikat joissa etanat voisivat piileskellä tai munia.
- Suojaa kukkaistutukset, marjapensaat tai puuntaimet villikaniineilta ja valkohäntäkauriilta käyttämällä tukevaa verkkoa tai muuta estettä.

Tärkeää vieraslajin torjunnan onnistumisen kannalta – tietojen tarkistaminen

1. Varmista vieraslajin oikea lajinmääritys ennen torjuntapäätöksen tekemistä. On todennäköistä, että Suomessa on viime vuosina hävitetty kurturuusuksi väärin määritettynä joko sallittuja kurturuusulajikkeita tai muita ruusulajeja.

2. Opettele tuntemaan torjuttava laji hyvin, tutustu hyväksi havaittuihin torjuntamenetelmiin ja niiden **oikea-aikaiseen käyttöön** -> Vieraslajit.fi/lajit

Esim: ainoastaan siemenistään lisääntyvän jättipalsamin kasvusto on hyvä kitkeä pienikokoisena, ennen kukintojen ilmestymistä – kasvijätettä tulee vähemmän ja hyvänä typenlähteenä toimivan jättipalsamin varret voi laittaa halutessaan kompostiin.

3. Selvitä, miten vieraslajin torjunnasta syntyvää eloperäistä jätettä tulisi leviämisoriskin minimoimiseksi

- a) käsitellä paikan päällä tai
- b) kuljettaa jäteasemalle.

Torjuntatavoitteet ja -keinot valitaan kohdelajin biologian ja torjuntakohteen ympäristön mukaan

Ainoastaan siemenistä leviävät yksi- tai monivuotiset lajit

- Torjunnan tavoitteeksi tulee uuden siemensadon estäminen ja mahdollisen siemenpankin täydentyminen
- Siementen kypsyttyä tulee varmistua, että laji ei leviä kohteelta torjuntatoimien seurauksena

Muodostaako siemenestä leviävä laji pintamaahan siemenpankin ja kuinka kauan siemenet pysyvät itämiskykyisenä?

- Jos siemenpankki kestää keskimäärin 5 vuotta, on hyvä varautua tekemään 5 kasvukautta torjuntaa sekä 2–3 vuotta seuranta vielä kasvuston hävittämisen jälkeen.

Torjuntatavoitteet ja -keinot valitaan kohdelajin biologian ja torjuntakohteen ympäristön mukaan

Lähinnä kasvullisesti (maavarret, rönsyt jne.) leviävät monivuotiset vieraskasvit (japanin- ja sahalinintatar)

- Tavoitteena on estää kasvuston suurentuminen, lannistaa maavarsien kasvuvoima ja käsitellä kasvijäte tavalla, joka estää lajin leviämisen uudelle alueelle. Tekevät usein mittavan, syväälle ulottuvat juuriston jonka poistaminen kaivamalla ei ole tavallisesti mahdollista sen kalleuden vuoksi.
- Torjuntakeinoiksi suositellaan usein kasvukauden aikana toistuvat mekaaniset keinot, kuten niitto, peittäminen katekankaalla tai orgaanisella katemateriaalilla sekä joissain tapauksissa myös kemialliset torjunta-aineet.

Vieraslajien torjunta ja jokaisenoikeudet

Kasvien kitkeminen tai maan kaivaminen torjuntatarkoituksessa vaatii aina maanomistajan luvan. Yleisesti kaikkiin yksityisen henkilön toimenpiteisiin toisen omistamalla alueella, kun kyse ei ole jokaisenoikeudesta (vanh. jokamiehenoikeudet), vaaditaan alueen omistajan tai haltijan suostumus.

Jokaisenoikeudella on mahdollista kerätä kasveja toisen omistamalta alueelta. Esimerkiksi kunnan alueella on mahdollista ilman eri lupaa kerätä rauhoittamattomia kasvilajeja tai kitkeä käsin vieraskasvilajeja, mutta kasvustoa ei saa hävittää kokonaan.

Torjuntamenetelmät: mekaaninen torjunta

Kasvuston näännyttäminen

Näännyttämisellä tarkoitetaan monivuotisten lajien juurakon ja maavarsien kasvuvoiman heikentämistä leikkaamalla kasvusto alas tai poistamalla uudet vihreät (yhteyttävät) osat monta kertaa (väh. 3 krt) kasvukauden aikana. Vieraslajista riippuen näännyttämistä tulee jatkaa muutaman vuoden tai pidempään. Hyvä keino kurturuusun kevyeksi hävittämistavaksi kotipihalta.

HYÖDYT

- Näännyttämisessä ei synny esim. kaivamiseen verrattuna vaivaa ja kustannuksia syntyvän maa-ainesjätteen käsittelystä.
- Soveltuu myös vapaaehtoistyöhön.

HAASTEET

- Soveltuu käsityönä vain pieniin kasvustoihin, suuremmat kasvustot kannattaa leikata koneellisesti.
- Menetelmä vaatii sitoutumista jatkuvaan seurantaan ja torjuntaan useaksi vuodeksi.

Torjuntamenetelmät: mekaaninen torjunta

Vieraskasvien poistaminen kaivamalla

Monivuotiset kasvullisesti tai siemenistä lisääntyvät vieraskasvilajit kaivetaan juurineen ylös käsin, lapiolla tai koneellisesti. Tavoitteena on estää uuden siemensadon tuotanto ja/tai uusien versojen kasvu juuresta, maavarresta, rönsyistä jne. Joidenkin vieraslajien (tataret, kurturuusu) kanssa juuristo pyritään poistamaan täydellisesti sen vahvan kasvuvoiman vuoksi. Konekaivuulla pyritään joissain tapauksissa välttää useamman vuoden torjuntatyötä poistamalla koko kasvusto juuristoineen tai siemenpankkeineen kerralla.

HYÖDYT

- Estetään uusien versojen syntymistä sekä siementuottoa.
- Vaikuttaa kasviyksilön lisäksi myös siemenpankkiin.

HAASTEET

- Kaivaminen ei aina mahdollista tai järkevää (kivinen maaperä, syvä juuristo).
- Kaivaminen tuottaa paljon usein hankalasti käsiteltävää kasvi- ja maa-ainesjätettä.
- Kaivaminen lisää leviämiskätkiä tuomalla esiin syvemmältä juurakonpalasia tai siemenpankkia, joka itää päästyään auringonvaloon.

Torjuntamenetelmät: mekaaninen torjunta

Peittäminen

Torjuttavan kasvuston peittäminen on järkevää paikoissa, missä maaston olosuhteet sen sallivat. Peittäminen on järkevää missä ei ole mahdollisuus tai tarkoitus käydä usein. Katetuilla kohteilla täytyy tehdä tarkistuskäyntejä kauden aikana ja vuosittain, jotta voidaan torjua peitetyn alueen ulkopuolella kasvavat yksilöt huomata ja korjata peitteen mahdolliset vauriot.

Peitettävän alueen tulisi kattaa noin 2 metriä yli torjuttavan kasvuston reunojen, jotta voidaan välttää yksilöiden kasvaminen siemenpankista tai maavarresta peitteen ulkopuolelle. Uusissa kasvustoissa peittäminen tavallisesti tuhoaa kasvuston peittämällä auringonvalon sekä veden. Lisäksi helteillä peitteen alle muodostuu kasveja tukahduttava korkea lämpötila.

Pitkään maastossa kestäviä käyttökelpoisia katemateriaaleja ovat esimerkiksi paksummat muovikuituiset mansikkakankaat, jotka tulee torjunnan jälkeen kerätä pois, sekä maastoon jätettäviä biohajoavia katekankaita tai -kalvoja.

Luonnonvarakeskus testasi VieKas LIFE-hankkeessa turvepohjaista katemateriaalia, johon lisättiin koivutislänestettä. Biohajoava turvakate oli tehokas jättiputken pienten siementaimien kasvun tukahduttamisessa.

Torjuntamenetelmät: kemiallinen torjunta

Vieraslajien kemiallisessa torjunnassa on käytössä synteettisiä eli ihmisten kehittämiä kasvintorjunta-aineita sekä luonnosta peräisin olevia kemiallisia torjunta-aineita. Kemiallisen vieraslajitorjunnan rajoitteena on se, että sillä voidaan tuhota kasviyksilöitä mutta se ei vaikuta pintamaassa olevaan siemenpankkiin.

Suomessa synteettisistä kasvintorjunta-aineista tunnetuimpia ovat kuluttaja- ja ammattikäytössä rikkakasvien torjunnassa ja peltoviljelyssä olevat glyfosaattipohjaiset aineet. Glyfosaatti tuhoaa kasviyksilön tavallisesti yhden käsittelykerran jälkeen pysäyttämällä yhteyttämisprosessin. EU:ssa glyfosaatin käyttöluopa on voimassa tällä hetkellä vuoden 2023 loppuun.

Muita kasvintorjunta-aineita ovat 2,4D-amiini, pikloram, triklopyri ja imatsapyri. Espanjansiruetanoiden torjuntaan on käytetty etanoille myrkyllistä rautafosfaattia.

Vieraskasvilajien ja muiden rikkakasvien tai kasvintuholaisten torjunnassa käytetään myös luonnosta peräisin olevia yhdisteitä, kuten etikka- tai pelargonihappoa, kapriinihappoa tai kapryylihappoa.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) ylläpitää kasvinsuojeluainerekisteriä, josta voi käydä tarkistamassa Suomessa sallitut torjunta-aineet. <https://tukes.fi/kasvinsuojeluainerekisteri>

Kuka saa tehdä kemiallista torjuntaa?

- Ammattimaisia kasvintorjunta-aineita saa myydä, ostaa tai käyttää ainoastaan kasvinsuojelututkinnon hyväksytysti suorittaneet henkilöt. Kuluttajille suunnattujen tuotteiden ostamista tai käyttöä ei ole rajoitettu, ja niissä tehoainepitoisuudet ovat paljon pienempiä.
- Kasvintorjunta-aineita tulee aina käyttää valmistajan ohjeen ja **käyttöturvallisuustiedotteen** mukaisesti sekä ilmoitettua enimmäisannostusta käyttäen.
- Torjunta-aineita käyttävän ammattilaisen tulee olla suojautunut asianmukaisin suojaruustein.

Vieraslajijätteen käsittely

Vieraslajijätteen merkitys vieraslajien leviämisoriskinä

- Vieraslajien torjunnassa syntyy lajista riippuen tavallisesti joko kasvijätettä (maanpäälliset osat sekä juuret, maavarret tai rönnyt) tai maa-ainesjätettä (siemenpankkia tai juurakon-/maavarren paloja sisältävä maa-aines).
- Vieraskasvilajeja sisältävän kasvijätteen sekä siemeniä tai vieraseläinlajien munia tai toukkia sisältävän maa-aineksen käsittelyssä tulee olla erityisen huolellinen, sillä vieraslajit voivat levitä niiden mukana uusille kasvupaikoille.

Aina kun mahdollista, syntynyt jäte kannattaa ensisijaisesti käsitellä tai loppusijoittaa syntypaikallaan poiskuljettamisen sijasta.

- Rakennushankkeissa ja erityisesti liikenneväylien rakentamisessa voi syntyä muun jätteen lisäksi suuria määriä vieraskasveja sisältävää, hankalasti käsiteltävää ja sijoitettavaa maa-ainesjätettä.

Kustannusten ja vaivan välttämiseksi sekä leviämisoriskin pienentämiseksi on tärkeää kartoittaa suunnitteluvaihe ja torjua vieraslajit ennen hankkeen aloittamista.

Pienet jätemäärät kannattaa aina käsitellä syntypaikalla

KOTITALOUDET

- Varmista vieraslajin oikea tunnistus ja selvitä miten laji lisääntyy ja leviää.
- Valitse torjuntamenetelmä ja -ajankohta niin, että helposti leviävää jätettä syntyy mahdollisimman vähän.
- Erottele juurakoista ja siemenistä lisääntymiskyvyttömät kasvinosat, jotka voidaan jättää paikalle maatumaan, kompostoriin tai biojätekeräykseen – mikäli se on sallittua.

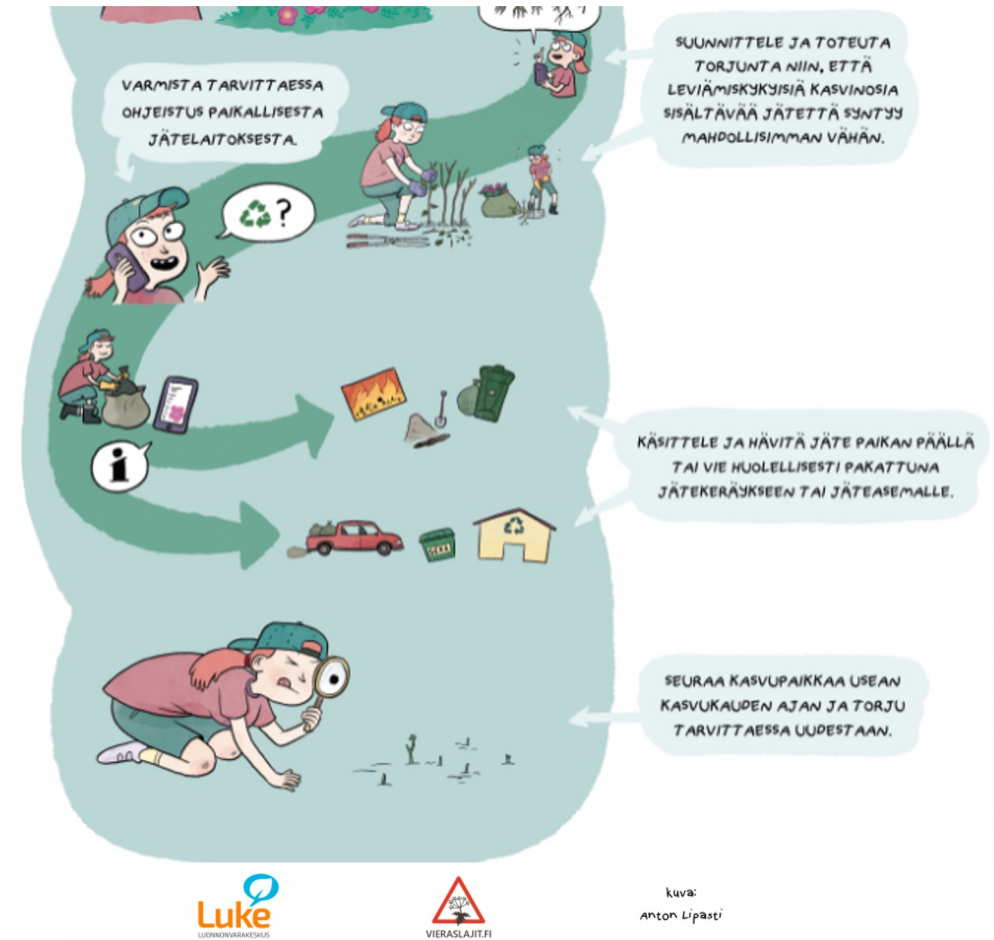

Ote Luonnonvarakeskuksen vieraslajijätetoimintamallista, kuva Luke/Anton Lipasti

Pienet jätemäärät kannattaa aina käsitellä syntypaikalla

KOTITALOUDET

- Lisääntyvät kasvinosat voidaan kuivattaa ja hakettaa – tai polttaa, jos mahdollista.
- Jos paikalla käsittely ei ole mahdollista, säkitä lisääntymiskelpoinen jäte ja laita poltettaviin sekajätteisiin tai kuljeta jäteasemalle.
- Käsittelemällä jätteen sen syntypaikalla säästyy kuljetuskustannuksilta.
- Jos maassa on siemenpankkia, voi kohteen peittää katemateriaalilla, seurata tilannetta ja jatkaa torjuntaa uusien taimien varalta.

Vieraslahjihavaintojen ilmoittaminen – helppo ja tärkeä luonnonsuojeluteko

- Tieto haitallisten vieraslajien sijainnista (oma piha, toisen piha, kunnan alue) on ensiarvoisen tärkeää. Mitä enemmän tietoa on saatavilla, sitä tarkempi kuva saadaan alueen vieraslajitilanteesta.
 - mahdollistaa tehokkaammat torjuntatoimenpiteet ja leviämisen estämisen
- Luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeää on ilmoittaa havainnot luonnonsuojelualueilta ja muilla arvokkailta luontokohteilta.

Yleisesti haitallisten vieraskasvilajien löytämisestä

Vieraslajit kulkeutuvat ihmisen mukana (ns. *seuralaislajeja*)

---> Suuremmissa asutuskeskuksissa myös vieraslajien tiheys kasvaa

Uudella alueella vieraskasvilajit leviävät:

- **omin avuin (tuuli, virtaava vesi, eläimet)**
- **ihmisen avustamana (mm. puutarhanhoito, luonnonhoitotyöt, maansiirrot, istutukset)**

Haitallisiin vieraskasveihin törmännee todennäköisemmin pientalo- kuin kerrostaloalueilla, ja ylipäätään alueilla joissa on aktiivisempaa maankäyttöä.

Mitä vieraskasveja löytyy eri vuodenaikoina helpoimmin?

Kevät

Varhaiset kukkijat: mm. keltamajavankaali, ruttojuurilajit

Brewbooks CC BY SA 2.0

Kesä

keskikesän kukkijat: mm. jättipalsami, lännenpalsami, kurturuusu, jättiputket

CC0 Public Domain

Mitä vieraskasveja löytyy eri vuodenaikoina helpoimmin?

Syksy

Myöhään kukkijat: mm. hamppuvillakko, jättipalsami, japanintatar ja muut aasialaiset tatarlajit

WJW & DbB CC BY SA 2.5

Talvi

Talventörröttäjät: mm. jättiputket, kurturuusu, japanintatar ja muut aasialaiset tatarlajit, lupiinit

Evaakeblad CC BY SA 2.0

Vieraslajihavaintojen ilmoittaminen – vaihtoehdot joka makuun

Vieraslajiportaali (vieraslajit.fi): mahdollisuus ilmoittaa kaikkia haitallisia vieraslajeja (myös kirjautumatta laji.fi –järjestelmään).

Mobiililomake: mobiililaitteille optimoitu ilmoituslomake (rekisteröityminen laji.fi -järjestelmään)

Molemmat ilmoituskanavat löytyvät samasta osoitteesta:

<https://vieraslajit.fi/ilmoita/MHL.85/MX.39158>

iNaturalist –sovellus (Android, iPhone) <https://inaturalist.laji.fi/>

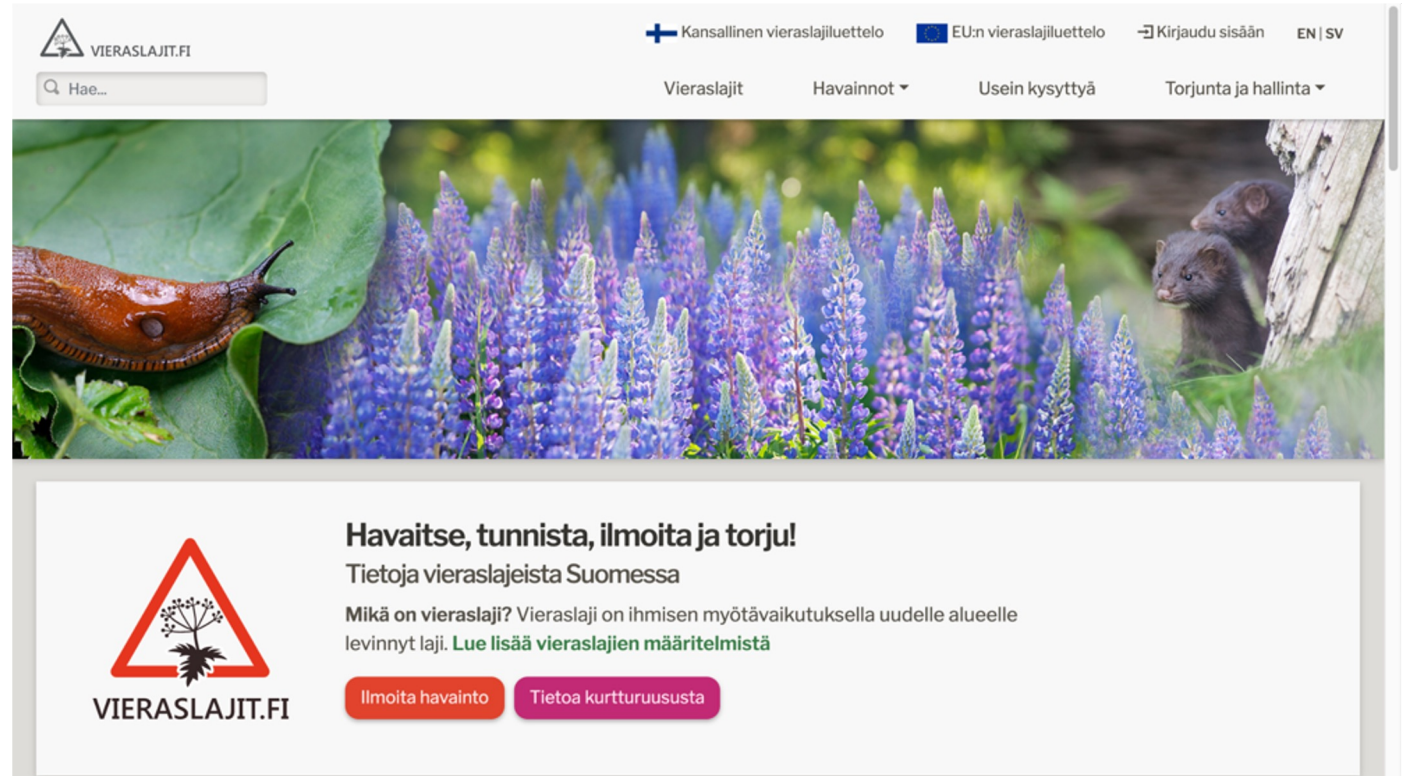
- Vaatii rekisteröitymisen (iNaturalist –tili)
- **Liity jäseneksi ”Suomen vieraslajit” -projektiin**

Hyödyllisiä lisätiedon lähteitä

Mistä löydän lisää tietoa vieraslajeista?

Suomen vieraslajiportaali – Vieraslajit.fi

- Lajien tunnistaminen
- Haitat
- Leviäminen
- Torjunta
- Viestintä
- Lainsäädäntö ja vieraslajien hallintasuunnitelmat

VIERASLAJIT.FI

Kansallinen vieraslajiluettelo EU:n vieraslajiluettelo Kirjautu sisään EN | SV

Hae...

Vieraslajit Havainnot Usein kysytyä Torjunta ja hallinta

Havaitse, tunnista, ilmoita ja torju!
Tietoja vieraslajeista Suomessa

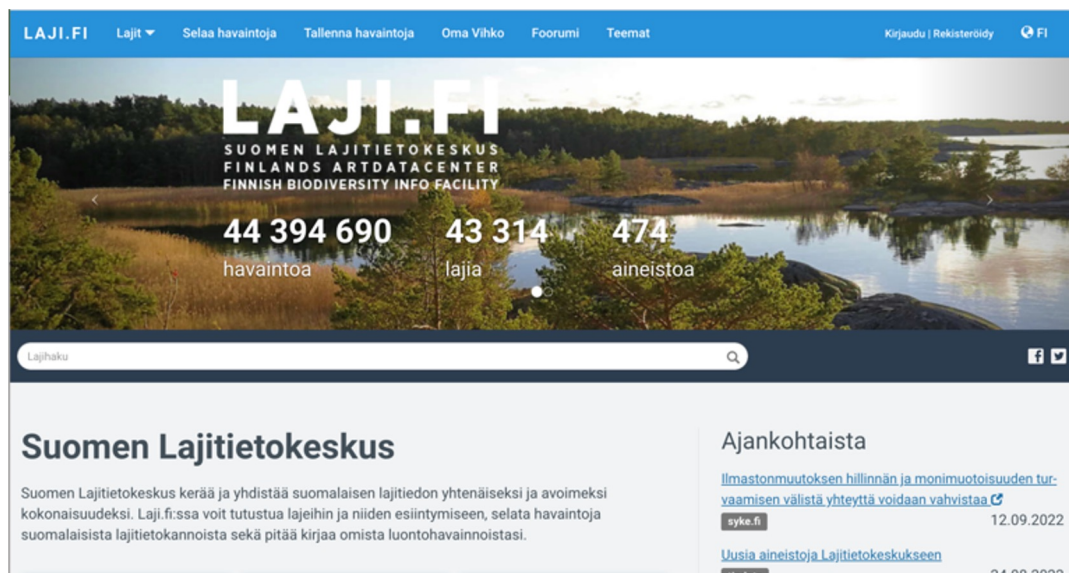
Mikä on vieraslaji? Vieraslaji on ihmisen myötävaikutuksella uudelle alueelle levinnyt laji. [Lue lisää vieraslajien määritelmistä](#)

Ilmoita havainto Tietoa kurturuudesta

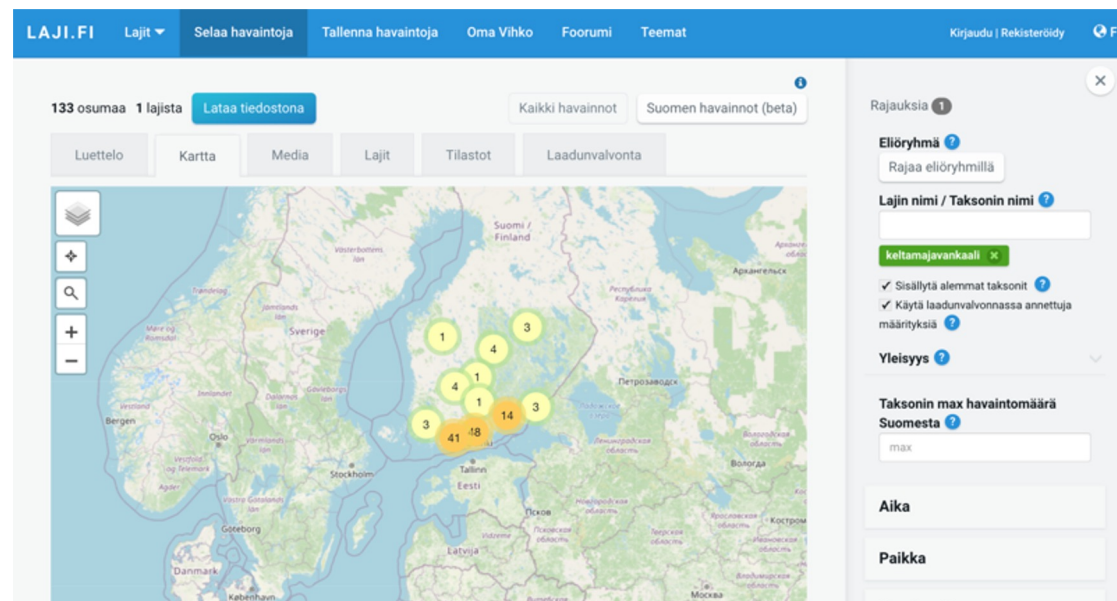
Mistä löydän Suomessa ilmoitetut vieraslajihavainnot?

Laji.fi on Suomen Lajitietokeskuksen ylläpitämä lajitietopalvelu, johon kootaan vieraslajihavaintojen lisäksi kaikkia Suomessa kerättyjä lajihavaintoja. On tärkeää muistaa, että lajitietokeskuksen aineistot sisältävät havaintoja, eivätkä ne tarjoa tarkkaa kuvaa lajin levinneisyydestä.

HUOM! Myös kunnat pitävät usein omaa kirjaa havaituista vieraslajeista.

The screenshot shows the Laji.fi homepage. At the top, there is a navigation bar with links for 'Laji', 'Selaa havaintoja', 'Tallenna havaintoja', 'Oma Vihko', 'Foorumi', and 'Teemat'. Below the navigation bar, there is a large banner image of a lake with the text 'LAJI.FI SUOMEN LAJITIEKESKUS FINLANDS ARTDATACENTER FINNISH BIODIVERSITY INFO FACILITY'. Below the banner, there are three statistics: '44 394 690 havaintoa', '43 314 lajia', and '474 aineistoa'. There is a search bar labeled 'Lajihaku' and social media icons for Facebook and Twitter. Below the search bar, there is a section titled 'Suomen Lajitietokeskus' with a brief description of the organization's mission. To the right, there is a section titled 'Ajankohtaista' with a link to 'Ilmastonmuutoksen hillinnän ja monimuotoisuuden turvaamisen välistä yhteyttä voidaan vahvistaa' dated 12.09.2022.

The screenshot shows the Laji.fi search results page. At the top, there is a navigation bar with links for 'Laji', 'Selaa havaintoja', 'Tallenna havaintoja', 'Oma Vihko', 'Foorumi', and 'Teemat'. Below the navigation bar, there is a search bar and a filter for '133 osumaa 1 lajista'. There is a button 'Lataa tiedostona' and a dropdown menu for 'Kaikki havainnot' and 'Suomen havainnot (beta)'. Below the search bar, there are tabs for 'Luettelo', 'Kartta', 'Media', 'Lajit', 'Tilastot', and 'Laadunvalvonta'. The 'Kartta' tab is selected, showing a map of Finland with data points. The data points are represented by yellow circles with numbers inside, indicating the number of observations at each location. The map shows a high concentration of observations in the southern part of Finland, particularly around the Helsinki region. To the right of the map, there is a sidebar with filters for 'Rajauksia', 'Eliöryhmä', 'Lajin nimi / Taksonin nimi', 'Keltamajavankaa', 'Sisällytä alemmat taksonit', 'Käytä laadunvalvonnan annettuja määrittäjiä', 'Yleisyys', 'Taksonin max havaintomäärä Suomesta', 'Aika', and 'Paikka'.

Esimerkki

Laji.fi → Selaa havaintoja – jättipalsamihavainnot Tampereella

LAJI.FI Lajit ▼ Selaa havaintoja Tallenna havaintoja Oma Vihko Foorumi Teemat Kirjautu | Rekisteröidy FI

250 osumaa 1 lajista Lataa tiedostona Kaikki havainnot Suomen havainnot (beta)

Luettelo Kartta Media Lajit Tilastot Laadunvalvonta

Eliöryhmä ?
Rajaa eliöryhmillä

Lajin nimi / Taksonin nimi ?
jättipalsami x

Sisällytä alemmat taksonit ?
 Käytä laadunvalvonnassa annettuja määrittelyjä ?

Yleisyys ?

Taksonin max havaintomäärä Suomesta ?
max

Aika

Paikka

Maa ?

Maakunta ?

Eliömaakunta ?

ELY-keskus ?

Kunta ?
 Tampere

Lisätietoa vieraslajeihin ja niiden hallintaan liittyen

Torjunnan tai talkoiden suunnitteluun

Vieraslajien torjuntaoppaita

- Vieraslajitalkoiden järjestäjän opas (SLL / VieKas LIFE)
https://www.sll.fi/app/uploads/2021/03/12032021_VieKas-LIFE-SLL-talkoo_opas_final_versio2.pdf
- Vieraskasvilajien torjuntaopas (Luke / VieKas LIFE)
<https://jukuri.luke.fi/handle/10024/552236>

Torjuntakäsikirjat (Inspect-hanke)

jättipalsami – <https://doria.fi/handle/10024/185924>

kurturuusu – <https://doria.fi/handle/10024/185926>

Vieraslajijätteen käsittely, kuljettaminen ja tietoa luvista ja lupien hakemisesta – <https://vieraslajit.fi/info/i-5278>

Vanhempi, mutta edelleen hyvä ja kompakti tietopaketti

Miia Jauni ja Markus Seppälä:

Kotipihan valtaajat – opas haitallisten vieraslajien torjuntaan. 2017, Into Kustannus.

”Vanhentunutta” tietoa:

- Lajilistat päivittyneet, tarkista vieraslajit.fi-sivusto.
- Lajikohtaiset torjuntamenetelmät ovat kehittyneet ja tarkentuneet

Kiitokset mielenkiinnostanne!

Vieraslajiasioissa teitä auttaa:

Markus Seppälä

Vieraslajiasiantuntija (FM, biol.)

markusjseppala@gmail.com

